

9. Вальвач Я. В. Гражданско-правовые способы защиты прав и интересов туриста по туристскому договору // Туризм: право и экономика. — 2005. — № 5. — С. 9–14.

Анотація

Адамова О. С. Співвідношення понять «послуга» і «обслуговування» у сфері туризму. — Стаття.

Досліджується проблема співвідношення понять «послуга» і «обслуговування» з огляду на правове регулювання туристських правовідносин на національному та міжнародному рівні. Аналізується сукупність послуг, що може бути включено до розуміння поняття «туристська послуга», та характеристика діяльності, спрямованої на задоволення різних потреб громадян-споживачів даних послуг.

Ключові слова: послуга, обслуговування, туризм, споживач, виконавець, підряд, турист, продукт, перевезення, екскурсія.

Аннотация

Адамова О. С. Соотношение понятий «услуга» и «обслуживание» в сфере туризма. — Статья.

Исследуется проблема соотношения понятий «услуга» и «обслуживания», учитывая правовое регулирование туристских правоотношений на национальном и международном уровне. Анализируется совокупность услуг, которая может быть включена в понятие «туристская услуга», и характеристика деятельности, направленной на удовлетворение разных потребностей граждан-потребителей данных услуг.

Ключевые слова: услуга, обслуживание, туризм, потребитель, исполнитель, подряд, турист, продукт, перевозка, экскурсия.

Summary

Adamova O. S. Correlation of Concepts «Service» and «Facilities» in Tourism Sphere. — Article.

The problem of correlation of concepts is investigated «favour» and «services», taking into account the legal adjusting of tourist legal relationships at national and international level. The aggregate of services, which can be plugged in a concept «tourist services», and description of activity, sent to satisfaction of different necessities of citizens-consumers of these services, is analysed.

Keywords: favour, service, tourism, consumer, performer, contract, tourist, product, transportation, excursion.

УДК 347.77.03(477)

Є. Ш. Гарєєв

ПОНЯТТЯ ВІНАХОДУ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ

Процеси, які відбуваються у цивільному законодавстві зараз, більшість фахівців називає оновленням. З прийняттям Цивільного кодексу України ці процеси значною мірою торкнулися й патентного законодавства, зокрема норм, які регулюють патентування винаходів. Проте досі Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» (далі — Закон) не приведений у відповідність із ЦК. Окрім цього багато суперечок ведеться навколо проблеми об'єкта патентування. Досі не існує єдиної думки з приводу патентування пев-

них процесів, медичних винаходів — процесів діагностування та лікування, об'єктів генної інженерії. Останнім часом багато розмов ведеться про можливість патентування комп'ютерних програм або алгоритмів, на підставі яких вони створені. Усе це обґрунтовує існування чіткого підходу до визначення поняття «винахід», визначення об'єктів, які можуть бути запатентовані у якості винаходу. Особливо актуальною ця проблема здається у призмі суттєвого збільшення патентування так званими «винахідниками» усього, що можливо запатентувати, лише заради отримання певної вигоди.

Метою цієї статті є аналіз існуючого у сучасному законодавстві визначення винаходу та надання правової оцінки цьому визначенню. Для цього потрібно виконати такі завдання:

- проаналізувати визначення винаходу;
- окреслити основні ознаки винаходу;
- визначити, які ознаки винаходу не відображені у його визначенні;
- запропонувати визначення винаходу, виходячи із його суттєвих ознак.

Слід відзначити, що до проблеми визначення винаходу, суттєвих його ознак, об'єктів, які можуть бути у ньому втілені, звертали свою увагу вітчизняні та іноземні фахівці-цивілісти, такі як Г. О. Андрощук, Ю. І. Буч, В. Н. Медведєв, В. А. Мещеряков, О. П. Орлюк, О. О. Пиленко, О. С. Кравченко, Р. Б. Шишка та інші.

Слово «винахід» є багатозначним. Винаходами називають як процеси створення чогось нового, раніше невідомого, так і результати цього процесу, які можуть бути різноманітними за своїм характером. На відміну від загальноприйнятого розуміння винаходу, у патентному праві цей термін має строго визначене значення, оскільки його норми поширюють свою дію не на будь-які винаходи, а тільки на ті, що мають деякий соціально-економічний інтерес. Одні винаходи, які відповідають вимогам, передбаченим законом, стають офіційно визнаними об'єктами правової охорони, інші, які не відповідають цим вимогам або відповідають, але не оформлені належним чином, законом не охороняються, хоча і не перестають бути внаслідок цього винаходами.

Вітчизняне патентне законодавство дає своє визначення винаходу. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» [1] винахід (корисна модель) — це результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології. Варто проаналізувати надане визначення.

Взагалі, вітчизняне патентне законодавство характерне наявністю визначень винаходу, на відміну від патентних законів багатьох розвинених країн світу, а також міжнародних нормативних актів. Сучасне поняття винаходу замінило поняття, яке містила попередня редакція закону, яка вважала винаходом технічне (технологічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності. Технічним вирішенням визнавало винахід ще Положення СРСР 1973 року. І вже з того часу стояло питання про доцільність такого розуміння винаходу. Цілком природно, що це питання набуло актуальності з моменту появи визначення винаходу як технічного вирішення в українському законодавстві.

Справа в тому, що відсутність у законодавстві визначення технічного вирішення могло призвести до розмивання меж самого поняття, що створює умови для суб'єктивної оцінки при віднесенні рішення до технічного. У дійсності надати визначення поняттю «технічне вирішення» є дуже проблематичним у зв'язку з тим, що існує велика кількість визначень поняття «техніка».

На сьогоднішній день українські законодавці пішли іншим шляхом, визнавши винахід результатом інтелектуальної діяльності, створеним у будь-якій галузі технології. Окрім закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», те ж саме визначення містить п. 2.1 Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджених наказом МОН України від 22 січня 2001 р. № 22 [2]. Слід зазначити, що до цього часу не приведені у відповідність до Закону Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені наказом МОН України від 15 березня 2002 р. № 197, п. 1.2 яких визначає винахід як технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності [3]. Більше того, в Законі також використовується термін «технологічне (технічне) вирішення». Так, ст. 31 встановлює, що будь-яка особа має право попереднього користування, якщо до відповідної дати використовувала технологічне (технічне) вирішення, тотожне заявленому винаходу. Термінологія закону повинна бути однозначною, адже результат діяльності у будь-якій галузі технології і технологічне (технічне) вирішення поняття ніяк не тотожні. І хоча закон не містить визначень ні першого, ні другого, але все ж використання цього терміна може викликати неоднозначне розуміння положень закону.

Взагалі, не зовсім зрозуміло використання поняття «у будь-якій галузі технології», незважаючи на усі існуючі недоліки визначення винаходу як «технічного вирішення». Супротивники цього терміна посилялися на те, що його використання значно звужує коло об'єктів патентування. Пов'язано це з тим, що багато об'єктів, які патентуються в сучасний період, важко віднести до технічних вирішень у загальноновизнаному розумінні, такі, наприклад, як способи лікування, діагностики або біологічний матеріал. Але ще в радянській літературі існувала думка, що термін «технічне вирішення» застосовується в широкому розумінні саме як практичний засіб задоволення певних потреб [4]. Словник іноземних слів визначає техніку як сукупність засобів людської діяльності, створених для здійснення процесів виробництва і обслуговування невиробничих потреб суспільства [5]. Інакше кажучи, технічне вирішення — це вирішення, досягнуте за допомогою яких-небудь технічних засобів, інструментів, об'єктів техніки. Другим значенням техніки є сукупність прийомів, методів, які застосовуються у якійсь справі, майстерності. Як вважає багато фахівців, термін «технічне вирішення» використовується і в цьому значенні теж, що значно розширює коло об'єктів патентування. Так, наприклад, деякі способи лікування навряд чи можна віднести до технічних у першому значенні. Але вони припускають застосування певних лікувальних засобів у строго встановлених дозах, протягом конкретного часу, з дотриманням певного порядку, тобто вимагається виконання рекомендованих прийомів, режиму. Все це можна

назвати технікою лікування. У цьому сенсі способи лікування можна назвати технічними.

Зовсім інша справа з використанням терміна «технологія» або «у будь-якій галузі технології». Згідно зі словником іноземних слів технологія — це сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми сировини, матеріалу або напівфабрикату у процесі виробництва, а також наука про способи впливу на сировину, матеріали або напівфабрикати відповідними знаряддями виробництва. Словник російської мови дає схоже визначення: технологія — це сукупність виробничих процесів у певній галузі виробництва, а також науковий опис способів виробництва [6]. Аналізуючи наведені визначення, можна виокремити ознаку, яка характеризує технологію як виробництво або виробничий процес. Таким чином, результат діяльності у будь-якій галузі технології є результатом діяльності у виробництві або в процесі виробництва. Таке розуміння винаходу може суттєво звужити коло об'єктів, здатних до патентування. Так, згадані вже способи лікування або діагностики, профілактики ніяк не використовуються в процесі виробництва і не є результатом виробництва.

До нетехнологічних також можна віднести вирішення, які стосуються об'єктів мікробіології. До цього різновиду об'єктів винаходу раніше відносились штами мікроорганізмів та культури клітин тварин і рослин. Однак, прагнучи уніфікувати вітчизняне законодавство з європейським законодавцем у 2004 р. вніс зміни до Правил складання і подання заявки на винахід і заявки на корисну модель, якими включили до кола патентоздатних винаходів трансгенні рослини і тварини та іншій біологічний матеріал. Закон не містить у переліку тих патентоздатних об'єктів, що з'явилися, проте, цей перелік не є вичерпаним. Слід мати на увазі, що об'єкти, віднесені до біологічного матеріалу, можуть бути не тільки створені технічними способами, а й виділені з їхнього природного середовища. У цьому випадку їх важко віднести до створених у будь-якій галузі технології, тобто створених у процесі виробництва, втім як і важко віднести їх до технічних вирішень. Таким чином, уявляється невдалим використання поняття «технологічний» або «у будь-якій сфері технології».

Отже, Закон визначає винахід як результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології. Так, наприклад, у процесі виробництва, вирощування винограду агроном введе його новий сорт. Інший приклад: при виробництві сплаву металів буде встановлено, що один із його компонентів при певному температурному режимі виявляє невідомі до цього властивості. Ще ситуації, коли при виробництві меблів буде створено нову форму шафи або при виробництві мікропроцесорів буде створено невідому топографію інтегральної мікросхеми. Новий сорт винограду, встановлення невідомої властивості речовини, нова форма шафи та нова топографія — все це, безперечно, результати інтелектуальної діяльності. Більше того, усі вони мають технологічний характер, тобто з'явилися в процесі виробництва. Але тут перелічено зовсім інші об'єкти права інтелектуальної власності — сорт рослини, відкриття, промисловий зразок.

Варто звернути увагу на інші приклади. Так, працюючи на заводі людина, що не знає іноземної мови та не читає іноземної літератури, зробить механізм, який описаний, наприклад, у якомусь журналі Німеччини. Або буде зроблено речовину — сильнодіючий наркотичні засіб. Взагалі можна навести доволі відомий приклад парасольки з ножем на ручці, чи з напилком, вилкою, ложкою. Немає меж фантазії. Однак слід і це визнати результатом інтелектуальної діяльності. І створені вони можуть бути у будь-якій галузі технології. Так якому винаходіві надає визначення Закон?

У статті 6 Закону говориться, що правова охорона надається винаходіві (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності. Якщо сказати навпаки, то Закон не надає правової охорони винаходам, які не відповідають вищевказаним вимогам. Тобто, фактично Закон визнає, що існують винаходи, які суперечать публічному порядку, принципам гуманності і моралі, а також такі, що не мають новизни, винахідницького рівня та промислової придатності, але він їх не охороняє. Але ж із точки зору законодавства такі об'єкти взагалі не повинні бути винаходами. Можна зробити висновок, що у ст. 1 Закон дає визначення винаходу у загальноновизнаному, а не в юридичному значенні, обмежуючи тільки сферу його застосування — будь-яка технологія.

Так, у словнику російської мови винаходом вважається щось нове, раніше невідоме, створене творчою працею. У загальноновизнаному розумінні сильнодіючий наркотик — це винахід, хоча він і суперечить публічному порядку, або парасолька з пультом дистанційного керування — це теж винахід.

Така позиція законодавця якнайменше викликає здивування. Отже, законодавство для того й існує, щоб давати юридичні визначення різноманітних понять. І визначення винаходу повинно давати уявлення про те, що саме є винаходом, яким умовам він повинен відповідати, на що можна отримати патент.

Підтвердженням тези, що діючий закон дає занадто узагальнююче поняття винаходу, під яке підпадають не тільки саме винаходи, а й інші результати інтелектуальної діяльності, є ототожнення винаходу з корисною моделлю. Згідно з законом корисна модель — це теж результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології. Однак винахід і корисна модель це далеко не одне і те саме. Отже, виключення з визначення винаходу вимог, яким він повинен відповідати, слід вважати недоцільним.

Винахід — це перш за все результат інтелектуальної діяльності або по-іншому — результат діяльності інтелекту. Згідно зі словником, інтелектуальна діяльність є розумовою, духовною діяльністю. Тобто поняття «інтелектуальний» по-іншому можна виразити як поняття «розумовий». Розумова діяльність є найрізноманітнішою, вона може бути будь-яких видів. Так, написання твору, створення комп'ютерної програми, навіть переклад тексту з однієї мови на іншу — це все розумова і, відповідно, інтелектуальна діяльність. Винахід підлягає правовій охороні законом, якщо він відповідає умовам патентоздатності, тобто новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності. Так, якщо

громадянин України має доступ до іноземного джерела, яке недоступне широкому колу осіб, ніде не опубліковане, що містить відомості про винахід, він перекладає це джерело на українську мову, що дозволяє йому здійснити винахід, і самостійно створює, наприклад, відповідний пристрій, тобто він займається інтелектуальною діяльністю. Далі він патентує пристрій, як начебто свій винахід. Таким чином, з'являється результат інтелектуальної діяльності у будь-якій сфері технології, який є новим, промислово придатним та має винахідницький рівень.

Після цього дійсному автору винаходу стає відомо про його патентування, він подає позов до суду і доводить своє авторство. Суд на підставі п. 1 ст. 33 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», яка дозволяє визнати патент недійсним у разі його видачі внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб, визнає недійсним цей патент у зв'язку з порушенням права авторства. Таким чином, в наявності патентоздатний результат інтелектуальної діяльності — винахід, який не підлягає правовій охороні згідно з законом.

Причиною такого непорозуміння є відсутність у визначенні винаходу однієї з його ознак — творчого характеру. Творчою є діяльність зі створення чогось нового, оригінального, раніше невідомого. Безперечно, винахід відповідає цій вимозі. Так, О. А. Підпригора визначає творчість, як цілеспрямовану інтелектуальну діяльність людини, результатом якої є щось нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю [7]. Поняття «інтелектуальна діяльність» є значно ширшим ніж поняття «творчість». Можна говорити, що творча діяльність є одним з різновидів інтелектуальної діяльності. Творчість властива будь-якій діяльності людини: художній, літературній, науковій, виробничій, технічній. Саме до результатів науково-технічної творчості необхідно відносити винаходи і корисні моделі.

Як вже було сказано вище, у словнику винахід також визначається як результат творчої діяльності. Більше того, самим Законом у ст. 1 встановлюється, що винахідник — це людина, інтелектуальною творчою діяльністю якої створено винахід. А ст. 8 Закону говорить про те, що не визнаються винахідниками фізичні особи, які не зробили особистого творчого внеску у створення винаходу, а тільки надали винахіднику технічну, організаційну чи матеріальну допомогу. Напрошується висновок, що творча діяльність є визначальним моментом у створенні винаходу. Не зрозуміло, чому законодавець не вважає винахід (корисну модель) результатом творчої діяльності.

Більше того, вбачається деяка непослідовність законодавця. Так, Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. у ст. 1 визначає промисловий зразок як результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання [8]. Чому промисловий зразок є результатом творчої діяльності, а винахід — інтелектуальної, незрозуміло. Таким чином, необхідно визнати винахід і корисну модель результатами творчої праці.

Отже, винахід — це результат творчої діяльності людини, який повинен відповідати певним ознакам, тобто умовам патентоздатності. Використання

поняття «у будь-якій галузі технології» є невдалим. Але неможливо заперечувати необхідність вказівки на технічний характер винаходу (корисної моделі). На наш погляд, таку вказівку можна зробити, використовуючи поняття «технічний результат», яке містять Правила складання і подання заявки на винахід і заявки на корисну модель.

Пунктом 6.6.3 цих правил встановлюється, що під технічним результатом розуміють виявлення нових властивостей або покращання характеристик відомих властивостей об'єкта винаходу (корисної моделі), що можуть бути одержані при здійсненні винаходу (корисної моделі). Таке визначення є досить дивним та таким, що не відповідає дійсності. Винахід, а відповідно й об'єкт, в якому він втілений, згідно з законом є завжди новим, раніше не існуючим. Не зрозуміло, як в об'єкта, що ніколи не існував, можуть виникнути нові властивості або покращитися уже відомі властивості. Інша справа, якщо цей об'єкт має властивості, раніше невідомі іншим, вже існуючим об'єктам, або властивості, кращі за ті, що мають інші об'єкти. Таким, вже існуючим об'єктом, перш за все повинен бути найближчий аналог винаходу. Згідно з п. 6.5.1 вказаних правил заявник в описові винаходу у розділі «Рівень техніки» повинен навести дані про відомі йому аналоги винаходу (корисної моделі) з виділенням серед них аналога, найбільш близького за сукупністю ознак до останнього. У п. 6.5.2 правил дається визначення аналогу винаходу (корисної моделі), яким вважається засіб того самого призначення, що відомий із джерел, які стали загальнодоступними до дати подання заявки або до дати пріоритету, і характеризується сукупністю ознак, подібних до сукупності ознак винаходу (корисної моделі). У цьому ж пункті є вимога щодо аналізу технічних властивостей, обумовлених сукупністю притаманних аналогу винаходу (корисної моделі) ознак, метою якого є показання недостатності цих ознак для досягнення очікуваного технічного результату. Іншими словами, необхідно вказати причинно-наслідковий зв'язок між відсутністю певних ознак та наявністю певних властивостей винаходу (корисної моделі).

Таким чином, технічний результат — це не виявлення нових властивостей і не покращання старих властивостей об'єкта винаходу (корисної моделі). Отже, технічний результат — це виявлення нових властивостей, не притаманних об'єктам відомих аналогів винаходу (корисної моделі), або покращання характеристик властивостей об'єктів відомих аналогів винаходу (корисної моделі), які має об'єкт заявленого винаходу (корисної моделі) при його здійсненні.

Хоча Закон не містить поняття «технічний результат», Правила складання і подання заявки на винахід і заявки на корисну модель вимагають, щоб кожний винахід (корисна модель) при його здійсненні давав певний технічний результат. З огляду на усе вищесказане можна надати таке визначення винаходу: винахід — це результат творчої діяльності людини, який є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання, та здійснення якого дає певний технічний результат. У цьому визначенні винахід розуміється в юридичному значенні, тобто не як винахід взагалі, а як винахід, який відповідає встановленим вимогам закону.

Вважаємо за необхідне уникати також застосування терміна «технологія» та терміна «технологічне (технічне) вирішення». Краще було б в Законі замінити ці терміни на термін «результат інтелектуальної, творчої діяльності», оскільки він використовується у Цивільному кодексі України (ст. ст. 31, 32, 418) стосовно об'єктів інтелектуальної власності. Враховуючи це, краще було б викласти п. 1 ст. 6 закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» у такій редакції: «Не визнаються винаходами результати інтелектуальної, творчої діяльності, що суперечать публічному порядку, принципам гуманності і моралі та не відповідають умовам патентоздатності».

Література

1. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 груд. 1993 р. № 3687-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 32.
2. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель : затв. наказом МОН України від 22 січ. 2001 р. № 22 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 9. — Ст. 382.
3. Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель : затв. і наказом МОН України від 15 берез. 2002 р. № 197 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 16. — Ст. 356.
4. Патентоведение : учеб. для вузов / Е. И. Артемьев, М. М. Богуславский, Р. П. Вчерашний [и др.] ; под ред. В. А. Рясенцева. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Машиностроение, 1984. — С. 32.
5. Словарь иностранных слов. — 7-е изд., перераб. — М. : Рус. яз., 1979. — С. 509.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка: около 57 000 слов / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. — 17-е изд., стереотип. — М. : Рус. яз., 1985. — С. 692.
7. Цивільне право України : підручник. У 2 кн. Кн. 1 / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — С. 540.
8. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 груд. 1993 р. № 3688-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 7. — Ст. 34.

Анотація

Гареев Є. Ш. Поняття винаходу у законодавстві України: проблеми та недоліки. — Стаття.

У статті розглядається проблема визначення винаходу у сучасному законодавстві України. Детально проаналізувавши визначення винаходу, автор дійшов висновку, що законодавство надає визначення винаходу у загальновизнаному, а не в юридичному значенні. Автор пропонує своє визначення винаходу, зосереджуючи увагу на основних його ознаках.

Ключові слова: винахід, патент, технологія, патентоздатність, результат творчої діяльності

Анотация

Гареев Е. Ш. Понятие изобретения в законодательстве Украины: проблемы и недостатки. — Статья.

В статье рассматривается проблема определения изобретения в современном законодательстве Украины. Детально проанализировано определение изобретения, автор пришел к выводу, что законодательство дает определение изобретения в общепринятом, а не в юридическом значении. Автор предлагает своё определение изобретения, концентрируя внимание на основных его признаках.

Ключевые слова: изобретение, патент, технология, патентоспособность, результат творческой деятельности.

Summary

Gareev E. S. Concept of the Invention in the Legislation of Ukraine: Problems and Lacks. — Article.

The problem of definition of invention in modern legislation of Ukraine is being examined in the article. By carrying out detailed analysis of definition of invention the author comes to conclusion

that the legislation defines invention only in common not juridical value. The author gives his own definition of invention, concentrating his attention on its basic characteristics.

Keywords: invention, patent, technology, patentability, creative work result.

УДК 347.440(477)

В. О. Гончаренко

БЕЗОПЛАТНІ ДОГОВОРИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

З'ясування питання, яка із нормоутворюючих ознак договору має визначальне значення, безпосередньо пов'язане із ефективністю правового регулювання певного виду договору.

З огляду на те, що права та обов'язки сторін договору мають відповідати меті договірних правовідносин (спрямованості зобов'язання), то саме спрямованість необхідно розглядати в якості головного системного фактора, а всі інші ознаки договору — як такі, що уточнюють правове регулювання, обумовлене його спрямованістю.

Водночас не менш важливим є з'ясування вторинних системних ознак договірних правовідносин, якими можуть бути особливості суб'єктного складу договору, його предмет, а також оплатність чи безоплатність відносин. У межах даного дослідження ми розглянемо системну ознаку безоплатності у договірних конструкціях за законодавством України.

Питання оплатності та безоплатності вивчалися в працях таких дослідників, як Ю. В. Романець [1], М. І. Бару [2], М. І. Брагінський та В. В. Вітрянський [3], А. В. Венедиктов [4], Я. М. Магазинер [5], Є. В. Пассек [6] та ін. Однак у дослідженнях зазначених науковців не проводився системний аналіз усіх безоплатних договорів, а лише приділялася увага окремим аспектам впливу безоплатності на побудову договірних конструкцій. Тому дослідження системи безоплатних договорів уявляється цілком вчасним та актуальним.

В ч. 5 ст. 626 ЦК України закріплюється загальна концепція оплатності договорів, відповідно до якої договір є оплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору. Отже, договір буде вважатися оплатним, доки не буде доведена його безоплатність.

Однак цивільне законодавство не містить визначення таких понять, як «оплатний договір» та «безоплатний договір». Слід зазначити, що у цивільно-стичній літературі ці поняття також не визначаються та остаточно не з'ясовано питання про вплив оплатності чи безоплатності на побудову договірних конструкцій у цивільному праві України.

За сучасних умов розвитку суспільства цивільне законодавство у більшій мірі приділяє увагу відносинам оплатним, ніж безоплатним. Однак, поряд із оплатними договорами ЦК України регулює також і значну кількість безоплатних договорів (дарування, позичка, безоплатне зберігання та ін.). Слід при